

גליון זה יוצא לע"נ

רבן של ישראל מרן פוסק הדור
הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל
נלב"ע כ"ח תמוז תשע"ב
תנצב"ה

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד" (לב, א)

בכל הפרשה הקדים גד לראובן חוץ מכאן וכבר עמד בזה רמב"ן ע"ש, וי"ל דבאמת לבני ראובן הי' יותר מקנה ולכך הקדימן כאן ובאמת בני ראובן כיונו בשביל המקנה אבל בני גד הי' עיקר כונתן לדבר אחר משום שידעו שמ"ר יהא קבור שם ורצו שיהא בחלקן אך מפני כבודו של משה שעדיין הי' חי לא רצו להזכיר קבורתו ותלו הדבר בבהמתן וזה מפורש בפסוק ולגד אמר וגו' וירא ראשית לו כי שם חלקת מחוקק ספון ופירש"י ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהוא ראשית כיבוש הארץ כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה וכ"ה בתרגום ובסוטה י"ג ב', ולכך הקדים בני גד בכל הפרשה שכונתן הי' יותר לשם שמים.

"בלתי כלב בן יפונה הקניזי" (לב, יב)

מה שנקרא כאן הקניזי ובפ' שלח לא נזכר זה, י"ל דאז בתחלת המ' שנה הי' עדיין אביו חי ולכן לא נקרא אלא ע"ש אביו אבל אח"כ מת אביו ואמו נשאת לקנז וגידלו קנז אביו חורגו כמ"ש בסוטה י"א ב' ולכן קראוהו על שמו (ואע"ג שכלב כבר הי' אז בן מ' שנה מ"מ כל המשפחה נקראת ע"ש קנז ראש המשפחה) ולכן כאן שכבר הי' בסוף המ' שנה קראהו בשם שקראוהו אז וכן ביהושע י"ד קראהו כלב בן יפנה הקניזי כי אז קראהו בן.

עלי שי"ח

"סדרי הלימוד בימים אלו"

(טעמא דקרא)

בימים אלו לומד רבינו בסדר הלימוד השנתי, את הגמרא מועד קטן, [יש לציין שרבינו מסיים מסכת מועד קטן ביומים, כיון שרוצה לגמור בפעם אחת דיני אבילות ואינו רוצה להפסיק באמצע]. ועד לשבת הבעל"ט פרשת מטות, יגמור אי"ה את כל המסכת ובוה יסיים הכרך של ביצה תענית מגילה מועד קטן חגיגה, לאחר מכן ילמד בס"ד את מסכת יבמות ובערב תשעה באב יסיים.

רבינו רגיל לומר כי בדרך כלל הוא רואה סימנא מילתא' בסדר לימוד הגמרא, כך למשל, מסכת מועד קטן שחלקה הגדול עוסק בהלכות אבילות, מזדמן לו בדיוק בימים אלו של בין המצרים, ובשנה אחרת הסביר רבינו (ראה 'מנחת תודה') כי הסיבה שלומד מועד קטן אחרון, וסמוך למסכת יבמות, היא על פי דברי התוס' שכתבו (מו"ק כ"ח ב') שהטעם שהגמרא במועד קטן מסיימת במילים 'ובלע המזות לנצח' משום שרצו לסיים בדבר טוב, בדבר נחמה, והוסיפו התוספות שם - שזה גם הטעם שגמרא יבמות פותחת במילים "חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן" שלכאורה פתחו בנושא של פורענות (בעל שמת ולא השאיר אחריו ילדים), אלא, שרצו לסמוך פורענות של מועד קטן (שהיא המסכת הקודמת) לפורענות של יבמות, והנחמה שכתוב בסוף המסכת הקודמת היא מועלת גם לפורענות הכתובה במסכת זו.

מיעוט שיחה

ובענין אחר - השבוע הגיע אל רבינו נער בר מצוה להתברך. רבינו שאל אותו באיזה מסכת הוא עוסק, השיב הנער, כי הם לומדים פרק האיש מקדש במסכת קידושין.

'אשאל אותך שאלה' אמר לו רבינו, 'מי משוחח הכי הרבה'?

הנער המצטיין, השיב מיד לגמרא בדף מ"ט ב' "עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים".

'יפה מאוד ידעת' הגיב לו רבינו, אך האם אתה מבחין אכן באחיותך שהם מדברות יותר?... ובתוך כדי דיבור הוסיף לו רבינו, אבל העיקר עליך לדעת כי אתה צריך למעט בדיבור, וכי אינך אשה!...

[ועי' לרבינו באורחות יושר סימן כ"ח: מרן החזון איש זצ"ל אמר, על שתיקה אין מתחרטין, וכתב הרמב"ם לעולם ירבה אדם בשתיקה ולא ידבר אלא או בדבר חכמה או בדברים שצריך להם לחיי גופו וכו' ואדם שיתבונן בכל דיבוריו טרם ידבר אם צריך להן או לא ולא ידבר אלא דברים שיהיו להקב"ה נחת רוח מזה לא יכשל בכל דבריו עכ"ל].

דבר העורך

לפתוח מדרשה עם עשרה נערים, או שלושים נערות

רכז פעילות לקירוב רחוקים יש לו תקציב לפתיחת מדרשה בשכונה שתושביה עדיין אינם שומרים תורה ומצוות, יש לו אפשרות לפתוח את המדרשה לעשרה צעירים מתחזקים, או לפתוח מדרשה לשלושים נערות מתחזקות, מה עדיף לקרב עשרה נערים, או שלושים נערות? שאלה זו נשאלה להגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ולהלן התשובה שהשיב:

תשובה

לכאורה אילו היו שניהם שוים במספר, דהיינו הצלת עשרה נערים, מול הצלת עשר נערות, היה צריך להציל את הנערים, וכמבואר בהוריות (דף יג ע"א) האיש קודם לאשה להחיות ולהשיב אבדה, כי הוא חייב במצוות, משא"כ אשה. ואולי הוא הדין הצלתם הרוחנית קודמת, שכשיצילו את הנערים יקיימו יותר מצוות, מאשר כשיצילו את הנערות.

שאלתי שאלה זו את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, והתחבט רבות בשאלה זו, ולבסוף אמר שעדיף להציל את הנערות, ולא משום שהן מרובות, אלא בגלל שכרוע במצבן הנוכחי הן תקלה לרבים שנכשלים בהן.

ויש להביא ראייה לדבריו, שהקשו התוס' בגיטין (דף מא ע"ב ד"ה כופין) על הא דאיתא בגמרא (שם דף לח ע"ב) ששפחה שנהגו בה מנהג הפקר כופים את רבו לשחררה, איך מותר לשחררה והלא האדון עובר בעשה שלעולם בהם תעבודו, ותירצו, כיון שרבים נכשלים בה, חשיבי מצוה דרבים, גם בענינו, כיון שרבים נכשלים בהן, חשיב כמצוה דרבים, ולכן עדיף להצילן, קודם שמצילים את הנערים.

במרכת שבת שמוס
יצחק זילברשטיין (ב"ב)

מעניני הפרשה

"ככל היוצא מפיו יעשה"

לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (ל, ג)

הביא רבינו שליט"א בס' "ארחות יושר" מספר חסידים שאם ישמור האדם את פיו מדיבורים אסורים ולא יחל דברו, אזי כל אשר יבקש מהש"ת יתקבל. וכן הובא מהחיד"א על פסוק זה.

והוסיף רבינו: סיפר לי אבא זצ"ל, שכאשר בנו את בנין ישיבת נובהרדוק בפניסק, היו באים מדי שנה לסנדלר שם כדי לבקש כסף. ופעם אחת אמר למבקשים: "לא גמרתם את הבנין, לעולם כבר לא תגמרו". וכך הוה, לפני שגמרו את הבנין באה השואה ולא גמרו את הבנין.

שאלתי את רבינו אם הכיר את הסנדלר מת"א, שמחזיקים אותו לצדיק וקדוש, ואמר לי: לא הכרתיו, רק פ"א בא אלי יהודי שאתן לו כת"י מהחז"א, שאלתיו למה לך זה, ואמר שהוא חולה מאד רח"ל ולפי דעת הרופאים נותרו לו רק שבועיים לחיות, הלך לסנדלר הנ"ל ואמר לו שישגי כת"י של החז"א ויתלהו על צווארו כמו קמיע ועי"ז יחיה. לי לא היה כת"י מהחז"א ושלחתיו להג"ר שמריהו גריינימן זצ"ל, ולא ידוע לי מה היה סופו של הנ"ל.

הבטיח להם עשרים שנה

סיפר רבינו שליט"א, כי ה"שאגת אריה" בסוף ימיו היה רב במיץ, ושמע שאנשים מתלחשים, שאל על מה, וענו שהנה לא ידעו שיבוא רב זקן כזה, וכמה זמן כבר יהיה אצלם... ה"שאגת אריה" היה אז בן שבעים שנה ואמר שהוא מבטיח להם עשרים שנה. ואכן כך היה שנפטר כשהיה בן תשעים.

תחיה מאה שנה!

סיפר רבינו שליט"א שסיפר לו הגאון ר' מאיר קרליץ זצ"ל כי בוילנא היכן שהגר"א קבע מקום תפילתו היתה חבית עם מים לנט"י עבור הציבור. פ"א נגש הגר"א ליטול ידיו ולא היו כבר מים בחבית, ראה זאת א' הילדים, רץ מיד לביתו והביא לו מים. אמר לו הגר"א: תחיה מאה שנה! כשהגיע הלה לגיל תשעים ותשע נחלה, ולא רצה שיביאו רופא אצלו, ובהגיעו לגיל מאה שנה בדיוק, נפטר! [ר' מאיר סיפר שהכיר את היהודי בוילנא].

"לכו ישר להקב"ה"

אמרתי לרבינו שליט"א מה ששמעתי שהיה אצל הח"ח הרבה פעמים שביקשוהו ברכה, והיה עונה: למה לך ללכת מאחור, תלך ותפנה בדרך הישרה להקב"ה! ופ"א אמר כן לבני זוג שלא זכו לזש"ק, "לכו ישר להקב"ה", ואח"כ באמת נושעו.

וביאר רבינו שליט"א: מקודם חשבו שיש מה שיכול להושיען, ואח"כ סמכו רק על הקב"ה - בזה לבד נושעו!

הקללה של אבא זצ"ל

סיפר רבינו שליט"א, כי כאשר עמד ש.פ. לבחירות מול מ.ב. אמרו לאבא זצ"ל ש.פ. אמר כי אם יבחר לראה"מ יקח את כל בחורי הישיבות לצבא. ואמר אבא ז"ל: "ער וועט קיין מאל ניט זיין א'ראש ממשלה!" [הוא כבר אף פעם לא היה ראש ממשלה]. אמרו לי שהוא מרגיש שקללה רובצת עליו, אני יודע איזו קללה, זו הקללה של האבא! ואף שכיחן כרא"מ באופן של ממלא מקום, אבל מעולם לא נבחר יותר.

כך היו הגדולים מכסים את ה"מופתים" שעשו

ספרתי לרבינו שליט"א מה ששמעתי מהגאון ר' יואל קלופט זצ"ל ששמע מהרב קלמס זצ"ל רב דמוסקבה, שפ"א נסע הרב קלמס עם הרידב"ז ברכבת, ולפתע הגיע לרידב"ז יהודי המתחנן על אשתו שהיא עומדת לילד וכבר התחילו צירים, וכעת היא ברכבת באמצע הדרך... אמר לו הרידב"ז: מה אני כבר יכול לעזור לך... המשך האיש להתחנן על נפשו, ואז אמר לו הרידב"ז: תאמר שבע פעמים יושב בסתר וגו' הפוך! והנה מיד אח"כ בא היהודי והודה לרידב"ז שאכן פסקו הצירים. שאל הרב קלמס את הרידב"ז: מהימני תיתי אמרת לו כך... ענהו הרידב"ז, העניין פשוט, יש סגולה למקשה לילד לומר שבע פעמים יושב בסתר וגו' שזה מציל מצרה, וכיון שהמקשה לילד נפתח הולד ע"י שאומרים "יושב בסתר" ישר, ממילא על ידי שאומרים אותו הפוך נסגר הולד!...

והוסיף רבינו שליט"א: היתה פעם אשה עגונה שבעלה נעלם, ולא ידעה אם הוא חי או שמא השתמד ח"ו, באה אל ה"בית הלוי" ואמר לה: מה אוכל לעזור לך... אמרה לו: רבי, רק תאמר לי אם הוא חי, ענה לה: הוא חי. שוב שאלה: רק תאמר לי אם הוא השתמד, ענה לה: לא. ושוב שאלה: רק תאמר לי אם יחזור, ענה לה: יחזור. ולאחר זמן אכן חזר הבעל חי בריא ושלם.

אמרו ל"בית הלוי" כי הנה מופת גדול... אמר להם: אין זה מופת כלל, כי מה שאמרתי שהוא חי - משום חזקת חיים, מה שאמרתי שלא השתמד - משום חזקת כשרות, ומה שאמרתי שישוב - כי אם הוא חי וכשר מדוע שלא יחזור... כך הגדולים כיסו את ה"מופתים" שעשו.

נדדי מצוה - אמר לחבירו שיבוא לחתונתו

שאלה: אמר לחבירו שיבוא לחתונתו, אם הוי כנדדי מצוה, ומהו באמר לו בעזה"י ובלבו מתכוין שלא יבוא, אם זה כמו הנודר בחרם ומתכוין בחרמו של ים שצריך התרה?

תשובה: באומר לו שיבוא לחתונתו, צריך להזהר, ויאמר בלי נדר. אבל אם אמר רק בעה"י - אין זה כלום. וכה"ג שאמר שיבוא, שזה חשש נדר, יבקש מחבירו שימחול לו, כיון שזה היה לטובתו מהני מחילה.

וסיפר רבינו שליט"א שבלמדו בישיבת לומז'א בפ"ת, היה לו תלמיד שלמד עמו, וכשהיתה חתונה של א' הבחורים בירושלים ורבינו לא נסע, שאלו התלמיד למה לא נסע, והשיבו כי אין לו זמן, והוסיף "אבל לחתונה שלך אני אסע". הבחור עבר ללמוד בישיבה אחרת, ואחר כעשר שנים עמד להינשא ובא להזמין את רבינו והזכיר לו הבטחתו, אבל לא היה שייך בשום אופן שיסע באותו יום, וביקש ממנו שימחל לו. לאחר שנים חיתן הנ"ל את בנו ובא להזמין את רבינו, ואמר לו שיבוא כי הבטיח לנשואין שלו ולא יכול היה... (אף שעברו שלשים שנה וכבר מחל לו).

הוסיף רבינו: סיפר לי אבא זצ"ל, שבא אחד לפניו ושאל, הוא היה בדרך למכור שור ואירע לו סכנה, ונדר שאם ינצל דמי השור יהיו לצדקה. ניצל והיה חבל לו ליתן ממון כה רב לצדקה, ומה עשה? מכר שור עם תרנגול וסיכם עם הקונה שמוכר השור בעשר ל"י בתנאי שיקנה את התרנגול בעשרת אלפים. יושר ודאי שאין זה, אבל השאלה היתה אם יצא ידי נדרו. אבא ז"ל הביא ראיה, וכמדומני שלא פסק בה.

(דרך שיהיה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק